

เทศน์เช้า วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้ เห็นใหม่ ว่าวันเฉลิมฯ เราทำ วันเฉลิม ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ชาติ ชาติการเกิดขึ้นมาคือการรวมของมนุษย์ ชาติ ชาติคืออะไร? เวลาสมเด็จพระเทพฯ ท่านเอาทหารออกไปนะ ออกไปศึกษาประวัติศาสตร์ ท่านบอกว่า “ชาติคืออะไร” เวลานั้นนักเรียน นายร้อยออกไปนะ รักชาติไทย รักชาติไทย ชาติไทยมันคืออะไรละ ส่วนผสมของชาติมัน ประกอบกันด้วยอะไรถึงเป็นชาติ แผ่นดินก็คือแผ่นดินนี้แหละ มันก็ล้านปี ก็พันๆ ล้านปี เป็น พันๆ ล้านปี เพราะโลกนี้เป็นอินโดจีนมาตลอด แล้วประเทศชาติมันเปลี่ยนไป อำนาจอธิปไตยต่างๆ ก็ เปลี่ยนไป นี่คือชาติ

แล้วคนเกิดขึ้นมานะ ชาติ คนเกิดขึ้นมาแล้วคนมีอำนาจวาสนา ในสมัยพุทธกาลนะเวลา จักรพรรดิ ผู้ที่จะเป็นจักรพรรดิ ต้องสร้างบุญญาธิการมา เวลาจักรพรรดิหมั้น จักรพรรดิ จักรมัน หมั้นขึ้นไป นี่จักรพรรดิต้องออกบวชนะ ถ้าไม่ออกบวช สมบัติของจักรพรรดิ นางแก้ว ม้าแก้ว ขุนคลังแก้ว สิ่งนี้มันจะเสื่อมสภาพไป แล้วสมัยพุทธกาลในพระไตรปิฎก กษัตริย์เขาอยากพิสูจน์ ว่าขุนคลังแก้วนี้มันเป็นอย่างไร เอาขุนคลังออกไปกลางแม่น้ำ นั่งเรือกันไป ๒ คน แล้วไปถึงกลาง แม่น้ำบอกว่า “ต้องการเงิน ต้องการเงิน” ขุนคลังก็ต้องเอามือจุ่มไปในน้ำนะ เงินก็ติดขึ้นมาในน้ำ นี่คืออำนาจ

ถ้าเราเกิดมาเป็นชาติ เราเกิดมาชาติผู้ที่เป็นผู้ปกครอง ได้ร่วมโพธิสมภารขององค์ พระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์อยู่ในทศพิธราชธรรม เห็นใหม่ ฝนตกต้องตามฤดูกาล สิ่งที่ไม่ ฝนตกต้องตามฤดูกาลเพราะอะไร เพราะสิ่งนี้มันเป็นที่คุณงามความดี สิ่งที่คุณงามความดี เราทำ คุณงามความดี คนมีสิ่งที่เป็นคุณงามความดีมองเห็นกัน เห็นหน้ากัน มันมีความอบอุ่นใจ คนถ้ามี การอาฆาตมาดร้ายต่อกัน สิ่งนี้มันให้แต่ความทุกข์ นี่คือนั่นที่เป็นมหากษัตริย์ บุคคลเป็น

พระมหากษัตริย์ปกครอง เราเกิดมา ถ้าเกิดในสังคมร่มเย็น แล้วชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แล้ว
ตัวศาสนาละ ถ้าไม่มีตัวสมานตัวนี้ไง

เวลาการก่อสร้าง สิ่งที่เขาจะก่อสร้าง การผสมวัสดุก่อสร้างต่างๆ เขาต้องมีน้ำเป็นส่วนผสม ถ้ามีตัวศาสนา เพราะตัวศาสนาเป็นตัวศีลตัวธรรม ตัวศีลตัวธรรม แผ่นดินธรรมแผ่นดิน
ทอง ถ้ามีแผ่นดินทอง คนมันแย่งกัน สมัยคนตื่นทองเขาม่ากันมหาศาลเลย เขาม่ากันเพราะเขาแย่ง
ทองกัน เพราะเขาไม่มีธรรม แต่ถ้ามีธรรมก่อน เวลาโลกนี้ว่าวัตถุต้องเจริญ โลกประเทศชาติต้อง
เจริญ สิ่งที่ต้องเจริญ วัตถุเจริญ เราว่าความเจริญนี้มันเป็นการอำนวยความสะดวก ต่อไปอาหาร
เมื่อก่อนการหุงอาหารเราต้องหุงอาหารด้วยหม้อดินก่อน ด้วยเตาถ่านก่อน แล้วก็หมีหม้อหุงข้าว
ไฟฟ้า ต่อไปอาหารจะเป็นอาหารกึ่งสำเร็จรูป เห็นไหม นี่อาหารกึ่งสำเร็จรูปเวลาเขาวิเคราะห์วิจัย
กัน นี่อาหารอัจฉริยะ เพราะอะไร เพราะสิ่งนี้อำนวยความสะดวกมากเลย แล้วคนก็มีเวลา

พอคนมีเวลา เวลานี้ เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เราอยู่ในสังคมเราจะมีเวลาอบอุ่นนะ เวลา
เราออกไปวิเวกสิ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ไปแบบนอแรด เวลาบุคคลคนเดียวออกไป
วิเวกอยู่ในป่าในเขา นะ มันจะมีความคิดความวิตกกังวล มันจะเกิดขึ้นมหาศาลเลย เวลาเราอยู่ใน
หมู่ชน ไอ้ความคิดอย่างนี้มันจะไม่มี แต่เวลาไปอยู่วิเวกของเราคนเดียว เหมือนเด็กเลย เด็กเวลา
เข้าไปในที่มืดนี้มันกลัวผี มันกลัวสิ่งต่างๆ เพราะอะไร เพราะมันวิตกวิจารณ์เกิดขึ้นมา แต่ผู้ใหญ่
เราเข้าไปที่ไหนถ้าเรามีปัญญาของเรา สิ่งนี้เกิดจากความกลัวของเรา เราจะยับยั้งชั่งใจของเราได้
เราจะควบคุมตัวเราเองได้ แต่เด็กมันจะควบคุมตัวเองไม่ได้นะ

นี่เหมือนกัน เวลาพระออกไปวิเวก ออกเข้าไปในป่าในเขา เพราะอะไร เพราะสิ่งนั้นเป็น
ความสงบ ความสงบเกิดขึ้นมา เห็นไหม เราอยู่ในความวิเวก แล้วความคิดละ นี่ความคิดเกิดขึ้นมา
สิ่งนี้ควบคุมสิ่งนี้ไง ศีลธรรมจริยธรรมความเจริญของใจ ถ้าใจมีสิ่งนี้เจริญขึ้นมา เวลาประพฤติ
ปฏิบัติเหมือนกันเลย การทำบุญกุศล เริ่มตั้งแต่การให้ทาน เริ่มตั้งแต่การก่อสร้าง สิ่งที่การก่อสร้าง
ตีกรามบ้านช่องนะ วิหาร ศาลา โบสถ์มันไปสวรรค์ไม่ได้นะ เราอาศัยมันเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยอยู่
เย็นเป็นสุขนะ แต่ถ้าเรามีการติดมัน เราต้องทุกข์ร้อนไปกับมัน เวลาโบสถ์วิหารนี้เราสร้างไว้
วิหารโบสถ์ไม่ได้ไปสวรรค์หรอก คนสร้างมันต่างหากไปสวรรค์

เวลาเราสละทานเหมือนกัน เราสละทานออกไป เราสละสิ่งที่ เป็นวัตถุออกไป สิ่งที่เราใจที่ มันได้รับนั้นต่างหากละ สิ่งนี้เป็นบุญกุศลมันซบลงมาที่ใจ ถ้ามันซบลงที่ใจ สิ่งนี้ถ้าเรามีการสละ ออก มันฝึกฝนใจใจ เพราะการสละออก วัตถุมันเคลื่อนที่ไปไม่ได้หรือ ถ้าคนเราไม่จัดการ

เดี๋ยวนี้มีการส่งกัน การส่งไปนี่ สิ่งที่เราส่งไปเพื่ออะไรละ? เพื่อให้มันถึงที่เป้าหมายใช่ ไหม แต่ในเมื่อหัวใจมันเป็นสิ่งที่นามธรรม มันจะสร้างรูปขึ้นมาได้อย่างไรละ มันจะต้องมีศรัทธา มีความเชื่อ แล้วมีศรัทธามีความเชื่อ ความเชื่อในอะไรละ ถ้าความเชื่อ ตอนนี่เขาเชื่อกันนะ ลัทธิ ต่างๆ เขาก็เชื่อของเขาไป สิ่งที่เขาเชื่อมีปัญหาใหม่ มันต้องพิสูจน์กัน ถึงถ้าจะพิสูจน์กัน เวลาคน เข้าป่ามันมีเวลา เหมือนกันเลย เวลาปัจจุบันนี้โลกเจริญ สิ่งก่อสร้างเจริญ ทุกอย่างเจริญ เวลาเจริญ เวลามันเหลือ เวลามันมี คนเรามีเวล่ำเวลามาก เวลาเด็กเขาต้องให้เล่นกีฬา เพราะถ้าเด็กไม่เล่นกีฬา มันจะออกไปหาสิ่งเสพติดของมัน ให้เล่นกีฬา ให้ใช้สิ่งนี้เป็นกีฬา

นี่ก็เหมือนกัน ชีวิตของเรามันจะอำนวยความสะดวกเข้ามาตลอด สะดวกเข้ามา เราหวังกัน ตรงนั้น เพราะเราไปมองกันตรงนั้น แต่เราไม่มองกันที่หัวใจเลยว่าหัวใจมันมีเวลาของมันขนาด ไหน คนเราเกิดมามีอายุ ๑๐๐ ปีอย่างมากนะ ไม่ถึง ๑๐๐ ปี หรือ ๑๐๐ กว่าปีเล็กน้อย เราต้องตาย ไปนะ นี่ก็คือเวลาของเรา ถ้าเวลาของเรา เรามีสติ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระ อานนท์ว่า “เธอระลึกกลมหายใจเข้าออกวันละกี่หน เธอระลึกถึงความตายวันละกี่หน”

“ร้อยหน วันละพันหน วันละร้อยหน”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “ต้องระลึกทุกกลมหายใจเข้าออก”

ระลึกทุกกลมหายใจเข้าออก คนมีสติ คนมีความคิด แม้แต่วินาทีหนึ่งดีกว่าคนเพลิดเพลินใน ชีวิตเป็นทั้งชีวิตเลย เพราะถ้าเราหายใจเข้าและไม่หายใจออก หรือหายใจออกแล้วไม่หายใจเข้า นั่นคือเราหมดโอกาสใจ

การเกิดเป็นมนุษย์นี้สำคัญมาก คุณสิ เวลาเกิดขึ้นมา ว่าเกิดมาพบในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เราเกิดมาในสังคมที่ร่มเย็น เรามองประเทศไทย แล้วเรามองประเทศต่างๆ ที่เขามี การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เขาทำลายของเขาเพราะอะไร เพราะมันเป็นความฝงใจของเขา มา ถ้าเราเกิดใน ประเทศอันไม่สมควร เราไปเกิดในประเทศอย่างนั้น เราเกิดในสถานอย่างนั้น สังคมอย่างนั้น ต้องให้เรามีความเห็นเป็นอย่างนั้นใช่ไหม

แต่ในเมื่อเราเกิดมาในประเทศอันสมควร ศาสนาพุทธบอกว่าเรื่องของการ สิ่งที่เกิดมานี้ เกิดจากสภาวะกรรมทั้งหมด มนุษย์เกิดขึ้นมามีเหตุมีผล เราสงสัยกันมากกว่าคนเกิดมาจากไหน ตายแล้วไปไหน เราสงสัยกันตลอดเลย แล้วทางวิทยาศาสตร์ก็พิสูจน์ไม่ได้ เพราะพวกหมอ มาจากคิริราชมาหา ว่าเขาเป็นผู้วิเคราะห์วิจัยสมอง เขาบอกเลยเขาเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง สมอง แล้วพยายามคิดว่าสมองมันคิดได้อย่างไร ถึงที่สุดแล้วเป็นทางตัน ถึงที่สุดแล้วไปถึงทางตัน ว่าสมองมันคิดได้อย่างไร เซลล์มันคิดได้อย่างไร ความคิดมันเกิดจากสภาวะได้อย่างไร ถึงสุดท้าย แล้วมาบวช บวชพิสูจน์กันว่าอยากเห็นจิตเห็นวิญญูณ จิตวิญญูณเป็นความคิด จิตวิญญูณมีไหม พยายามนั่งสมาธิก็ไม่เห็น เพราะอะไร เพราะความอยากนั้นมันเป็นสิ่งที่เข้ามาเป็นนิเวศธรรม

เรามีความอยาก เรามีความต้องการ มันมีการเคลื่อนไหวอยู่ มันถึงจะสงบไม่ได้ แต่มีความอยากอยู่อยากในการกระทำกำหนดพุทโธ พุทโธ เราปล่อยความอยากไว้ หน้าที่ของเราคือกำหนด คำบริกรรมตลอด คือการทำงานของใจ ใจมันเกาะเกี่ยวกับพุทโธ พุทโธ หรือเกาะเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่ง หนึ่ง ก็เกาะอยู่อย่างนั้น เกาะนานไปๆ สิ่งนี้เป็นสมมติก่อน เป็นสมมติคือชื่อขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ใจบริกรรมไปเรื่อยๆ เพราะมันเกาะสิ่งนี้ มันไม่คิดฟุ้งซ่านไป

ความคิดของเราถูกลุชน ความคิดของโลกมันคิดสืบทอด คิดเรื่องนี้ คิดเรื่องต่อไป คิดต่อไป มันสืบทอดอย่างนี้ มันเคลื่อนไหวตลอด มันสงบไม่ได้หรอก ยิ่งคิดมากมันจะมีความฟุ้งซ่านมาก ถ้า คนมีสติสัมปชัญญะมันจะควบคุมใจได้ชั่วครั้งชั่วคราว ชั่วครั้งชั่วคราวนะมันควบคุมใจได้ ว่าเรา ควบคุมใจได้ เราเป็นคนมีสติดี แต่มันก็สงบไม่ได้

แต่ถ้าเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิให้มันปล่อยวางจากความคิดนั้น ให้เห็นการปล่อยวางมัน คือสติปัญญาตามความคิดนั้นไป มันปล่อยวางได้ กำหนดพุทโธก็เหมือนกัน ให้กำหนดพุทโธ พุท โธ จิตมันเกาะไป เหมือนกับกระแสที่มันเคลื่อนไหวไป ความเคลื่อนไหวของกระแส ถ้าสายน้ำ เต็ม เหมือนท่อน้ำ ถ้าน้ำนั้นมันมีฟองอากาศมีอะไรไป น้ำนั้นมันจะไปไม่สะดวก แต่ถ้าเราเปิดน้ำ จนใส่น้ำจนน้ำนั้นเป็นน้ำที่เต็มท่อออกมา

นี่ก็เหมือนกัน จิตมันกำหนดพุทโธ พุทโธ มันเกาะพุทโธจนเต็มตัวของมัน มันสงบของมัน โดยธรรมชาติของมัน แต่เขามีความต้องการมาก เขาถึงไม่ได้สิ่งใดเลย เขาถึงได้มาปรึกษาว่า ค้นคว้ามาทั้ง ๒ อย่างแล้วมันไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย บอกนี่เพราะว่าเราทำด้วยปัญญาสามัญ

สำนึก เราทำด้วยโลกีย์ปัญญา ปัญญาของเราอย่างนี้ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะทันมันจะปล่อยวางสิ่งนี้เข้ามา ปล่อยวางเข้ามาเป็นสมณะ

ในเมื่อเป็นสมณะคือจิตมันสงบ พอจิตสงบเราก็มองเห็นว่าสิ่งนี้เป็นผลงานของมัน แต่อันนี้มันเป็นสมณะ มันจะว่างนะ พิจารณาขนาดไหน เราพิจารณาใคร่ครวญในเรื่องสิ่งที่ใจเกาะเกี่ยว คือมันเป็นภาระรุงรัง จิตมันไปแบกไปหาม เราไปคิดถึงสิ่งใดเราเข้าไปแบกหามสิ่งนั้นนะ นี่ภูเขาเลากา ทั้งลูกเลย มันไม่ใหญ่โตหรอก มันธรรมชาติของมัน มันอยู่ของมันสภาวะของมัน แต่เราไปแบกหาม คำนวณไง น้ำหนักมันเท่าไร น้ำหนักของภูเขาเท่าไร เราไปคำนวณ เราไปยึดมัน เราไปยึดของมันเอง

จิตของเราก็เหมือนกัน ถ้าเราคิดถึงสิ่งใด เราไปแบกหามสิ่งนั้นทั้งหมด แล้วสติเราเข้าไปทัน มันปล่อยวางสิ่งที่เป็นภาระรุงรังเข้ามา สิ่งนั้นเป็นความสงบเข้ามา มันจะมีความร่มเย็น มันจะมีความว่าง เย็นใจมาก ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเวลาเขาใช้ปัญญาใคร่ครวญในสิ่งใดที่ใจมันเกาะเกี่ยว แล้วก็ปล่อยมา เย็นเป็นวันๆ นะ มีความเย็นมาก มาถามสิ่งนี้ว่าเป็นวิปัสสนาไหม

เราถามว่าใจออกไปเกาะเกี่ยวสิ่งนั้นมันเป็นสิ่งที่ภายนอกหรือภายในหัวใจ ถ้ามันเป็นภายนอกหัวใจ ก็เลศมันอยู่ที่หัวใจ เราแก้ก็เลศได้ไหม มันไปเกาะเกี่ยวสิ่งใด หรือมันไปรับสิ่งใด สงสัยในสิ่งใด แล้วเราใช้ปัญญาใคร่ครวญ มันปล่อยสิ่งนั้นมา เย็นวาบเพราะอะไร

เพราะจิตมันมีชีวิต จิตมันมีความรู้สึก เวลามันรับรู้สิ่งใด มันมีน้ำหนักสิ่งใด มันแบกหามสิ่งใด มันปล่อยสิ่งนั้นเข้ามา มันเป็นสมณะ สมณะทั้งหมดเลย เย็นขนาดไหนมันก็เป็นสมณะ แล้วทำอย่างนี้ ต้องพิจารณาอย่างนี้บ่อยครั้งเข้าๆ จนจิตมันตั้งมันนะ จนจิตมันมีมาตรฐานของมัน จนจิตมันมีพื้นฐานของมัน แล้วย้อนกลับเข้ามา ทวนกระแส นี่ตรงนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหวังตรงนี้

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเรียนกับอาหารคาบสได้สมบัติ ๘ สิ่งที่สงบ สิ่งที่เป็นฐานของจิตมันมีอยู่โดยดั้งเดิม แต่สิ่งนี้มันชำระกิเลสไม่ได้ ฤทธิชีไพรก่อนสมัยพุทธกาลก็ทำอย่างนี้ได้ ภาพเทวิลสามารถย้อนอดีตชาติได้ ๔๐ ชาติ เห็นไหม อยู่ในพระไตรปิฎก ทำได้หมดเลย สิ่งนี้เป็นฉานโลกีย์ สิ่งนี้เป็นสมบัติของโลก สิ่งนี้เป็นโลกีย์สมบัติ สิ่งนี้มันมีอยู่แล้ว

แต่ถ้าทวนกระแส องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทวนกระแส ปัญญาที่ทวนกระแสมัน ต้องใช้ให้สิ่งที่ว่าใช้ปัญญาโลกียปัญญาให้มันสงบเข้ามาก่อนแล้วย้อนกลับเข้ามา นี่กาลเวลาของเรามี มีอย่างนี้ ถ้าเราเลือกตรงนี้ จุดสตาร์ทของวิปัสสนาจะเกิดตรงนี้ เกิดตรงที่จิตมันเป็นพื้นฐาน มันว่างมันเย็นขนาดไหนก็แล้วแต่ ถ้าคนผลอไป คนเห็นสิ่งนั้นเป็นผลไป มันจะตามสภาวะสิ่งนั้น ไป

นี่ความคิดของใจ ความคิดของใจเวลาแก้กิเลสไม่ได้แก้กิเลสจากปัญญาของสมอง สมองนี่ มันเป็นการควบคุม มันเป็นศูนย์กลางประสาท เหมือนคอมพิวเตอร์ มันมีกดปุ่มอยู่ที่ไหน นี่ก็เหมือนกัน ศูนย์ควบคุมของมนุษย์แต่ละบุคคลอยู่ที่สมองของตัวเอง เส้นประสาท การเคลื่อนไหว ทั้งหมด ถ้าเส้นเลือดในสมองแตกจะทำให้การเคลื่อนไหวของซีกร่างกายบางซีกเป็นไปไม่ได้ แต่เขาก็มีความสุขความทุกข์ของเขา แม้แต่สมองที่มันพิการแล้วก็จริงอยู่ แต่เขาก็ยังมีความรู้ของเขา เขาก็มีความต้องการของเขา

แต่เวลาจิตมันสงบเข้ามา เวลามันย้อนกลับเข้ามา ทวนกระแสเข้าไป เวลามันเกิดขึ้นมา มันอาศัยสมอง อาศัยสิ่งที่ว่าเกิดนี้เป็นสังขารเหมือนกัน สิ่งนี้คือการแสดงออก สิ่งนี้มันการแสดงออก หมายถึงว่าสิ่งที่มันแสดงตัว สิ่งนี้แสดงตัวอันนี้มันกระเพื่อม กระเพื่อมเฉยๆ แต่เวลาปัญญา ภาวนามยปัญญามันเกิดจากใจ เกิดจากความเห็นของใจ มันไม่มีตัวตน ไม่มีฐานที่มันจะเคลื่อนออกไป ถ้ามีฐานเคลื่อนออกไป ตัวตนเกิดตรงนี้ไง มันถึงเป็นโลกียะ มันถึงเป็นเรื่องของโลก มันถึงได้ทำสิ่งใดก็ได้ มันถึงผูกมัดให้อยู่กับโลกนี้ตลอดไป

แต่ถ้าปัญญาย้อนกลับมาอย่างนี้ นี่คือเริ่มต้นของจุดสตาร์ทของวิปัสสนา วิปัสสนาต้องจิต ให้สงบก่อน พอจิตสงบก่อนแล้วย้อนขึ้นไปเห็นกาย เวทนา จิต ธรรม นี่ปัญญาอย่างนี้ปัญญาอย่าง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารภานานี้

จะบอกว่า ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สิ่งนี้เป็นสมมติชั่วคราวๆ ภาวะคือภพของใจ ภพชาติของเรา เราจะหากภพชาติของเราที่ไหน เห็นไหม กษัตริย์คือตัวพญามาร กษัตริย์เจ้าวัฏจักร เจ้าวัฏจักรนะ กษัตริย์ในโลกนี้คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้ท่านปกครองให้เราร่มเย็นนะ แต่ ถ้าเราจะเข้าไปหากษัตริย์เจ้าวัฏจักร กษัตริย์ที่มันปกครองให้จิตนี้ สภาวะของภพชาติของเราที่ หมุนเวียนไปอันนี้ นี่วิปัสสนามันเกิดมาอย่างนี้ไง

ถ้าวิปัสสนาเกิดมาอย่างนี้มันจะเข้าไปหาเจ้าวัฏจักร เข้าไปหากษัตริย์ เข้าไปหาเรือนยอดของใจ เข้าไปหาสิ่งจุดศูนย์กลางของการเกิดในวัฏฏะนี้ แล้วทำลายในวัฏฏะนี้ ชาติคือทำลายชาติทั้งหมด ตัวศาสนาคือตัวธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดขึ้นมา ทำลายตัวเจ้าวัฏจักรคือทำลายตัวกษัตริย์ ตัวสิ่งที่เป็นเจ้าวัฏจักรในหัวใจนี้ ทำลายตรงนี้ นี่คือนี่ที่เกิดในตัวตนของเรา นะ ความคืออย่างนี้เป็นความคืออย่างละเอียดอ่อนมาก

ความดีของโลก ความดีเราทำคุณงามความดี เราสละทานนะ เวลาสละทาน สิ่งนี้เป็นธรรมชาติ มนุษย์ก็ทำได้ ใครก็ทำได้ สิ่งที่ทำได้ เห็นไหม คุณสิ เวลาพ่อแม่เวลามีลูกมีเต้า เลี้ยงลูกนี่ก็เป็นการให้ทานนะ เป็นเรื่องของกรรมการเกิดมาเหมือนกัน แล้วสัตว์มันก็เลี้ยงลูกของมันได้ เวลาสัตว์มันมีลูกของมัน มันรักลูกของมันมากนะ มันถนอมรักษาลูกของมันเหมือนกันเลย มันก็มีความรู้สึกเหมือนกัน แต่สัตว์ในเมื่อมันเกิดมา อำนาจวาสนาของเขามีเท่านั้น เวลามันเกิดสภาวะแบบนั้น

เราเป็นมนุษย์ เราเกิดมา คุณงามความดีของโลก เราเกิดมาเป็นพ่อเป็นแม่ของคน คนที่จะเป็นพ่อแม่ของคนก็เป็นลูกมาก่อน ลูกก็เลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ ลูกเราก็จะเลี้ยงเราต่อไป แต่หัวใจถ้าเราเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ด้วยธรรมนะ พยายามทำให้แม่มีบุญกุศลขึ้นมา แล้วถ้าเปิดตาของใจนะ ใครจะเชื่อไม่เชื่อก็แล้วแต่...(เทพสิ้นสุดเพียงเท่านี้)